

# *Almby-Norrbyås hembygdsförening*

**Medlemsblad nr 38**

**Augusti 2013**

---



**Sven Karlsson**

## **Innehåll**

Sven Karlsson, klipp från klippen, program för hösten, skolslöjd, besök i Almby skola, Fallaleden, Ekeby dreve, fotbollslag, föreläsningar, hemsidan, skyltar,

**Redaktör, skrivare och grafisk form Lennart Bäck**



### Aktuellt för hösten

Under flera år har vi i föreningen grubblat över hur markering och information om våra sevärdheter skulle gå till. Nu har vår lilla kommitté börjat samverka med kommunen om att sätta upp skylttavlor. Detta är en viktig del för föreningen under hösten

Skyltgruppen har tillsammans med Therese Aremyr från kommunen börjat planeringen i Oset. Man har diskuterat skyltar som visar det gamla utloppet, nivån på hjälmarsänkningen, en sjunken prâm, avfallshögen och utvårdshuset på Ormesta holme (på 1700-talskartan Ålholmen). Eventuellt kommert också ängsladan med.

Vår förhoppning är att vi ska kunna fortsätta att sätta upp skyltar, exempelvis vid Öby kulle, våra väl synliga gravfält, glashyttan, skidbacken med flera intressanta platser.

### Hemsidan



Bilden här ovan är det Du möter när Du kommer fram till hemsidan. Den enklaste vägen är att skriva Almby-Norrbyås på google-skärmen. Från ingångssidan finns ett antal länkar till styrelsens utseende, det aktuella programmet och medlemsbladet.

## Sven Karlsson

Sven var lantbrukare i Stortorp och vetgirig och nyfiken på hur det varit tidigare i hans omgivning. Han var född den 2 mars 1922 i Stortorp och levde där hela sitt liv. Han avled den 10 november 2006. Östra gården i Stortorp var utflyttad 1862 från byn i samband med laga skiftet och köptes av Svens föräldrar 1921. Sven övertog den och fortsatte att sköta den mycket fint. Med tiden räckte inte avkastningen utan Sven började arbeta på slakteriet i Ormesta. Han arbetade på hudmagasinet under många år.

Sven rörde sig ofta i naturen och visste var de försvunna torpen hade legat och vilka som bott där. Han kunde peka ut gränser som inte längre gällde och visade den enkla tegelugnen i närheten.

### Från en tidningsartikel

- Det finns nog mycket mer i skogen. En dröm vore att få tid till riktiga utgrävningar och se vad som finns i jorden.

-När man ser dessa små husgrunder på kanske 25 kvadratmeter och tänker på att hela familjer bott i en sådan stuga, då blir man nästan röd.

När man blir äldre ökar behovet av historia. Sven började på 1970-talet att samla urklipp som han klistrade in i pärmar. Han har noga tagit till vara alla artiklar om Norrbyås men också om Örebro och det som intresserade honom. Han samlade närmare 3000 urklipp i 18 pärmar, de flesta i stora skissblock där tidningsartiklarna kunde få plats. Framträdande är urklippen om Stenmark.

Svens hustru Barbro skänkte urklippsböckerna till hembygdsföreningen för att de skulle kunna bevaras. Vi har listat innehållet och lämnar dem till Arkivcentrum där man kan få fram dem och studera innehållet.

Sven bor på Östra gården. Alldeles intill ligger hagarna som har namnen Stora täppa, Slungafallet, Brännarn, Häggärdet. Det tyder på tidigare liv här.

-Jag ska fortsätta mina undersökningar. Kanske kan jag kombinera ihop mina ”fynd” med gamla papper. Visst vore det intressant att veta mer om Stortorps historia.



Vägarbetet mellan Ornsås och Stortorp har blivit ett fullnärje för bygden. Det moss så länge led-  
ket som håller på att bli verklighet. Landbrukarna har genom sin organisation uppskattat styckerket  
fyra gånger innan det blev en anbygdsväg.

**Väntade i elva år  
Nu kommer vägen!**



En gruva för marmor bryts i Bergshyttan vid Stortorp. Årets 200 000 kronors  
gruva hade det bästa och största temperatursvaret i Östergötland. Den gruv-  
vallen med gruvvagnarna har tillkommit och har i Långgöta 10 000 kronors

**Enda gruvan där  
vit marmor bryts**

# Svens klipp ett urval

## Fest och häst på hembygdsdag

Succé för premiärdagen vid Fridhems skola i Hidingsta

ÖREBRO

Almby-Norrbyås hem-  
bygdsförening höll sin  
första hembygdsdag vid  
Fridhems skola i Hid-  
ingsta. Det visade sig



ÖREBRO

## Viljans seger i Norrbyås

# Missionshuset blev Folkets hus

## Mammor aktiverar barn- sätter fart på hembygden



# Barnmorskornas urmoder hedras i Örebro

Den 12 september kommer styrelsen för Svenska Barnmorskeförbundet att låta en av sina stora högtidliga årliga festmiddagar äga rum i Örebro. Den kommer att äga rum på Hotellet i Örebro, där festligt sammanträtt de som varit medlemmar i förbundet sedan dess grundande år 1884.

## Född i Norrbyrå

Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå. Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå.

Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå. Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå.

Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå. Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå.

Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå. Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå.

## Örebro FN-grupp Kastade ägg på ambassadör

En kväll var 1970 som Hylén kom till FN-rutan, där den svenska FN-gruppen kastade ägg på ambassadören. Detta skedde under en demonstration i samband med FN:s 25-årsjubileum i Örebro.

Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå. Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå.



Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå. Den som varit medlem i förbundet sedan dess grundande år 1884 kommer att ha född i Norrbyrå.



Foto: Bert Linder. En av kaptenerna 1970 som demonstrerar. Carl-Olof Rind (i mitten) kastade ett ägg på ambassadören. (Fotograf: Bert Linder)

## Av "Hagabyexpressen" finns bara minnen kvar

Medios 71 "HAGABYEXPRESSEN" som gick mellan CV och Hagaby? Om det är Carl-Olof Rind som CV - 52 i huvudsakstid i Örebro, vill gärna påminna om den Hagabyexpressen. Allt som är kvar är minnen kvar.

## Örebroare emellan

Väntar på nyheterna eller att bli uppkallad av någon medlem? Bland de gamla telegrammen finns ett av 18 september, ett av Carl-Olof Rind som CV - 52 i huvudsakstid i Örebro, vill gärna påminna om den Hagabyexpressen.



Omtyckta Carl-Olof Rind på CV's "kyrkopöytä" för gamla lok, där nu ett smitt smittat lok står på plats. Det vida lilla slag i Sverige. (Foto: Lars-Olof Almqvist)

## Nu är det färdigklippt för frisören i Tybble



Foto: Bert Linder. Tybblefrisören Bert Linder klipper och tvättar håret på en kund. (Foto: Bert Linder)

## Minns du skolslöjden?



Albert Johansson med en grupp pojkar födda 1924-25 i Almbys skolas slöjdlökalvid Brunnsvägen (nu Prosvägen). Lokalen låg ungefär där nuvarande infarten till skolgården finns.

Ett par dagar i veckan var skoldagen förlängd med slöjd på den tiden då vi nuvarande pensionärer gick i skolan. Det var könsbundet med syslöjd för flickor och träslöjd för pojkar. För de flesta var detta ett par lektionstimmar som man trivdes med och uppskattade.

Skolstyrelsen i Almbys införde slöjd långt tidigare än bestämmelserna föreskrev. Först efter första världskriget var slöjd ett obligatoriskt ämne i dåvarande folkskolans klass 2 och 3, dvs årskurs 5 och 6. I de allra flesta fall skötte klasslärarna också detta ämne, småskollärarinnan fick då

några extratimmar. I Örebro var särskilda slöjdlärarinnor anställda – sådan lärarutbildning kom tidigt i gång – men slöjdlärare för träslöjden var sällsynta. Det var vanligt att unga folkskollärare sattes att undervisa i träslöjd i flera klasser och på så sätt få extrainkomster. I utbildningen till folkskollärare ingick att lära sig undervisa i träslöjd och trädgård.

En lärarinna i Stockholm, Hulda Lundin, gjorde en serie modeller som var förebild för syslöjden i många skolor. Modellerna skulle sys i en bestämd ordning och många tyckte att det blev tråkigt.

Det vanliga var att alla gjorde en broderad duk, en gymnastikpåse, linne och underbyxor och en hel del annat. Man lärde sig bl a att fälla, att stoppa men också att sticka. Textillärare i Almby skola 1960 var Augusta Rosenberg, Eva Spiring, Ingrid Petersson, Siv Bergdahl och Britta Andersson.

En motsvarande modellserie för träslöjden framställdes på slöjdskolan i Nääs av Otto Salomon. Alla elever skulle i ordning göra en blomsterpinne, ett bollträ, en nyckelhängare, en

smörspade, en skärbräda osv för att lära sig såga, fila, putsa, hyvla, borra – lära sig det enkla först. I alla slöjdsalar fanns modellserien uppsatt. Träslöjden krävde en särskild sal med hyvelbänkar och verktygsskåp, slipsten och värme för dåtidens lim. Viktigt var att rubankens järn var vasst och satt rakt och att stämjärnen var vassa vilket låg på lärarens ansvar. Träslöjdlärare i Almby 1960 var Arne Jansson och Karl-Erik Larsson. De flesta folkskollärarna undervisade sina egna klasser i träslöjd.

## Besök i treorna

Jag hade förmånen att få besöka de tre årskurstre-klasserna i Almby. Under en lektionstimme i vardera klassen berättade jag om Almby. Jag hade förberett mig och lärt mig några namn från skolkorten. På en tidslinje placerade vi barnens föräldrar och mor- och farföräldrar. Det gav ett visst grepp om tidens gång.

Så småningom kom vi fram till krigsåren och hur man kunde leva då i Almby. Intresset var märkbart hela tiden och senare blev det tid för uppföljning på olika sätt. Jag kände vilken god anda det var i de tre klasserna men också att det finns elever med problem

## Fallaleden

Under flera år har vi i föreningen önskat att få en mera lättillgänglig cykelled från Stortorpsvägen över skogen till Hjälmavägen. Nu har det skett i och med att Blänkabacken blivit ett kommunalt

naturskyddsområde. Stigen fram till grillplatsen på högsta punkten är nu breddad och grusad. Ofta ser man barnfamiljer komma upp och plocka blåbär och grilla korv.

# PROGRAM HÖSTEN 2013

Söndagen den 8 september

## **Utflykt till Sjöparkens Växthus i Kumla.**

Efter besöket kan fika köpas i Goda Rum som finns i samma byggnad som växthuset.

Avfärd från Alby kyrkas övre parkering kl. 15.00 eller kom direkt till växthuset Kyrkogatan 45 kl. 15.30.

Torsdagen den 19 september

## **Vad kommer att hända i Alby-Norrbyås området?**

Adrian Bucher och Ulrika Jansson från Örebro kommun informerar om planerad bebyggelse och infrastruktur.

Alby Trygghetsbostäder Kyrkoherdegatan 1 kl. 18.30

Onsdagen den 25 september

## **Transafari**

och områdesinformation vid Kvismaren under ledning av Lars Johansson. Samling vid Öby kulle kl. 18.00. Medtag fika och kikare

Torsdagen den 3 oktober

## **Dirigold**

Torbjörn Wall berättar om ett gammalt företag, en tid verksam i Skebäck, historien om en legering och om människorna involverade i verksamheten.

Alby Trygghetsboende kl. 18.30.

Söndagen den 13 oktober

## **Skörde gudstjänst i Alby kyrka**

Gudstjänsten börjar klockan 10. Vår förening svarar för bordet med skördeprodukter i kyrkan. Produkterna lottas ut vid det efterföljande kyrkkaffet i Församlingshemmet.



# HÖSTEN 2013 PROGRAM

Onsdagen den 6 november kl 18

## **Körafton i Norrbyås kyrka**

**Kilsbergssångarna under ledning av Ulla-Britt Falk**

framför sitt program i kyrkan.

Avslutning i Församlingshemmet med servering

Torsdagen den 14 november

## **Närkes flora, en nytgåva**

Fotografen Arne Holmer berättar om den nya floran och arbetet bakom den till egna bilder.

Han kommer även att berätta om *Botaniska Sällskapet (ÖLBS) arbete med inventeringar och räddningsprojekt av växter i länet.*

Almby Trygghetsboende, kl.18.30

Söndagen den 8 december

## **Adventskaffe i Almby**

Föreningen bjuder på adventskaffe i Församlingshemmet efter högmässan som börjar kl.10.00.

## **Samtalsträffar om Hjälmarens och dess omgivningar**

Vi träffas två söndagseftermiddagar, den 27 oktober och den 10 november, kl. 14.00 i Almby församlingshem och samtalar om sjöns historia, sjösänkningen och sjöfarten m.m.

Samtalsledare: Lennart Bäck och Kåre Schortz  
Ingen föranmälan behövs.

**Eventuella programändringar annonseras under Föreningsnytt i NA och på föreningens hemsida (Googla på Almby Norrbyås hembygdsförening)**

## Ekeby dreve

Ekeby dreve är ett kommunalt naturreservat och ett välordnat utflyktsmål på lämpligt avstånd för en cykelfärd. På informations-skylten finns nummer som visar på intressanta detaljer. Vid nummer 1 ser man strandkanten från tiden före hjälmarsänkningen. Udden var som synes mycket smalare. Redan då visste man att brytbar sandsten fanns på udden men först efter sänkningen öppnades ett brott. Entreprenörerna, grosshandlaren-Knut Hallgren och ingenjören Carl Engelbrektsson startade Sjötorps Stenhuggeri i slutet av 1800-talet. Där tillverkades byggsten, mursten, råköpp, portaler och omfattningar.



## Medlemsblad 38

På bilden från dagbrottet ser man en enkel lyftkran och två typer av vagnar lastade med sten på flyttbara räls, sk decauillespår. Brottet har nr 2 på informationstavlan och spårren ledde ner till nr 3 där det fanns ett litet hus för bearbetning och en brygga. Pråmar varpades in och ut till bryggan. En järnstolpe ute i vattnet var till hjälp. Rälsdelar låg kvar i marken in på 1980-talet. Skickliga stenhuggare måste ha varit anställda. Över huvudingången till Örebro slott är portalen i sandsten dekorerad med lejonhuvuden och tillverkad år 1900 av Sjötorps Sandstenshuggeri.

Knut Hallgren byggde en villa på udden omkring år 1900. I närheten av nr 5 på tavlan kan man se några grundstenar. Norr därom finns lämningar efter en trädgård och en lekplats. "Gubbarna" i sommarhusen i Ekeby reste med båt in till sina arbetsplatser på morgonen och tillbaka på kvällen. Så gjorde också Hallgren från bryggan vid nr 6. Knut Hallgren avled 1920 och året efter upphörde sandstensbrytningen. Dottern ärvde huset men det stod tomt långa tider. Huset revs på 1950-talet





Utsikt från Sörbybacken på 1950-talet då det fanns en hoppbacke där.  
Bromsplanet ser man i nedre högra hörnet. Den mörka strimman på det  
vita gärdet är smalspåret och längre bort till höger ligger Sörby gårds uthus  
Foto Kåre Schortz



För 70 år sedan var det vanligt med skojmatcher i fotboll mellan ett yngre damlag och ett lag med politiker och gubbar. Här är lagen i en kamp på 50-talet i Norrbyås. Sigurd Paulsson var domare med stor väckarklocka. Vilka känner du igen? Svar i nästa medlemsblad.



## **Möten med författare**

Onsdag 11 september kl 18:30 - 20:00 i Aulan, Universitetsbiblioteket

**Bodil Malmsten**

Tisdag 1 oktober kl 18:30 - 20:00 på Cafésenen, Stadsbiblioteket

**Birgitta Stenberg**

Onsdag 6 november kl 18:30 - 20:00 i Aulan, Biblioteket.

**Stefan Einhorn**

Tisdag 3 december kl 18:30 - 20:00 på Cafésenen, Stadsbiblioteket

**Hassan Loo Sattarvandi**

### **Utställning**

2013-09-05 - 2013-10-11 Plats: Konsthallen, Örebro universitet

Utställning - TA PLATS!

TA PLATS! handlar om innehåll, tillgänglighet och demokrati:

### **Öppen repetition och konsert med Svenska Kammarorkestern, Örebro**

Tisdag 1 oktober kl 10.00-14.15 i Konsertsalen, högskolan.

Solist: Katarina Karneus, dirigent Gerhard Karsten

Tisdag 15 oktober kl 10.00-14.15 i Konsertsalen.

Dirigent: Urban Agnas

Onsdag 27 november kl 10.00-14.15 i Konsertsalen

Solist: Christian Hedland, Dirigent: Dausgaard

### **Konsert**

Onsdag 27 november kl 17.00 i Konsertsalen

Musik: Dvořák, symfoni nr 8. Dirigent:Dausgaard

# Örebro universitet

## Offentliga föreläsningar hösten 2013

Tisdag 3 september kl 12.10-12.45 i seminarierum U1191

**Rena hem på smutsiga villkor? - Hushållstjänster, globalisering och  
arbetskraftsinvandring**

**Catharina Calleman** professor i rättsvetenskap vid Örebro universitet

Onsdag 2 oktober kl 17-30-20.30 i hörsal L3 Långhuset

**Jorden vi äter**

**Ann-Helen Meyer von Btemen**

Onsdag 9 oktober kl 18.30-20.00 i Aulan, Biblioteket

**Tacka vet jag Sverige – den psykiska och fysiska resan**

**Zinat Pirzadeh**, standup comedy-artist, författare, om sin flykt från Iran

Heldag. Kostnad 320 kr.

Lördag 19 oktober kl 09.15-17.00 i Aulan, Biblioteket.

**Tidsresan – från Big Bang till idag**

Fem professorer föreläser om universums hela historia

Moderator **Kjell Olausson**.

Tisdag 22 oktober kl 12.10-12.45 i seminarierum U1191.

**Vad för slags kraft är ”kärlekskraften”–eller–varför krisar män när  
kvinnor vill ha jämställdhet?**

**Anna G. Jónasdóttir**, professor emerita i genusvetenskap

Tisdag 5 november kl 12.10-12.45 i seminarierum U1191

**Funktionshindrad - en kamp för socialt erkännande**

**Berth Danermark**, professor i sociologi vid Örebro universitet

Onsdag 20 november kl 18.30-20.00 i hörsal L1, Långhuset

**Att som barn uppleva föräldrars våld**

**– konsekvenser på kort och lång sikt**

**Åsa Källström Cater**, socionom och fil dr i socialt arbete

Onsdag 4 december kl 18.30-20.00 i hörsal L1, Långhuset

**Misshandel och vanvård av barn i vår tid - erfarenheter från nationella  
svenska studier och en internationell utblick**

**Staffan Janson**, senior professor i barn och ungdomsmedicin

## **Styrelsen**



Kåre Schortz	Rudbeckiusv. 12	36 45 22	ordf
Torbjörn Wall	Aspvägen 8	32 38 53	sekr
Monica Rothamel	Syrénvägen 9	32 09 38	kassör
Ingrid Söderberg	Box 6660	33 03 05	
Ingalill Eriksson	Kaplansgatan 11	32 01 78	
Lars Johansson	Holländareg 22	070-558 99 06	
Anne-Marie Frazon	Norrbyås 519	23 80 12	
Bengt Karlsson	Champinjonväg 6	23 51 44	
Lars Mellberg	Ormesta 517	32 50 19	

## **Föreningens postadress:**

c/o Schortz, Rudbeckiusvägen 12, 702 85  
e-post: kaare.schortz@gmail.com

**Medlemsavgiften** är 75 kr för enskild medlem och 100 kr för familj  
**Plusgiro: 45 66 96-4**

Almby-Norrbyås hembygdsförening är en av 67 föreningar som tillsammans utgör Örebro Läns Hembygdsförbund

## **Föreningens skrifter**

Mark station (bok 2008)	150 kr
Medlemsblad 1-23 (bok 2007)	130 kr
Avfall, avlopp och rening (2006)	40 kr (slut)
Sundby glashytta (2005 och 2006)	40 kr
Närbo (Till 150-årsminnet 2006)	30 kr
Fåglar och fornlämningar vid Marksjön (2001, 2005)	60 kr (slut)
Sörby i Almby, Örebro (2004)	60 kr (slut)
Fotboll på Öster förr och nu (2003)	60 kr
Smalspåret Örebro södra - Pålsboda (Nytt 2004, 2006)	60 kr
Prästnäs - festplatsen i Almby (2003)	60 kr (slut)
Hjälmarbaden (2003)	40 kr (slut)
Ormesta - en radby i 2000-talet (2002)	40 kr (slut)
Kyrkogårdsvandring i Almby (2002, 2003, 2006)	40 kr
Albert Johansson, vapensamlare och poet (2001)	30 kr (slut)
Från bondegemenskap till koncern (Slakteriet 2001)	20 kr (slut)
Kyrkan och kyrkogården i Norrbyås (2001 och 2003)	30 kr
Dikter och prosa av Nämndemansmor (2000)	20 kr
Vassförädling i Hidingsta (2000)	30 kr
Omständigheter när Almby införlivades med Örebro	30 kr